

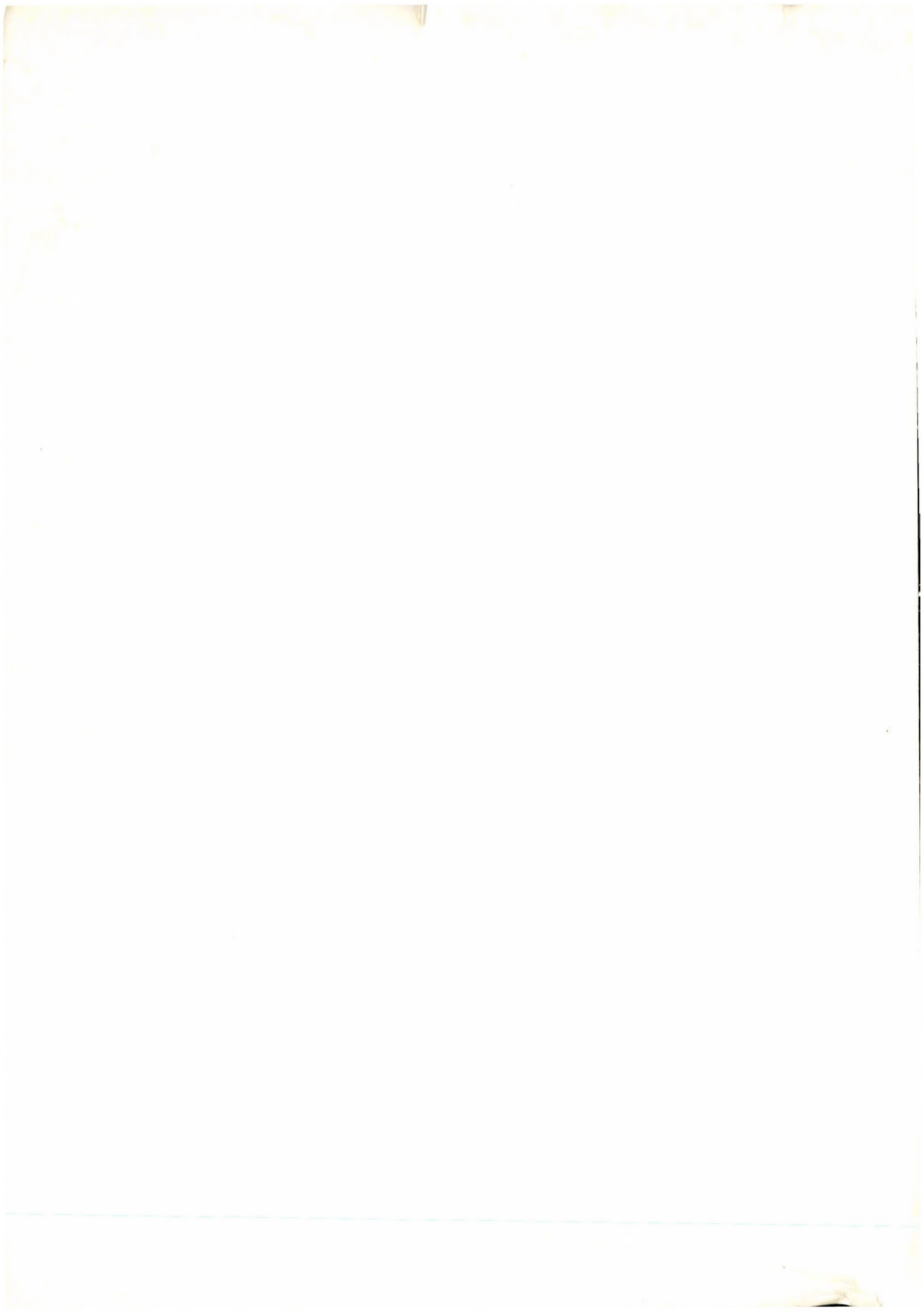
1974 OKT 10

tanulmányok

27/1974

MTA Számítástechnikai és Automatizálási Kutató Intézet Budapest

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
SZÁMITÁSTECHNIKAI ÉS AUTOMATIZÁLÁSI KUTATÓ INTÉZET

ANALITIKUS OPTIMALIZÁLÁS

IRTA

SOMLÓ JÁNOS

Tanulmányok 27/1974.

A kiadásért felelős:

Dr. Vámos Tibor

az

MTA Számítástechnikai és Automatizálási
Kutató Intézet
igazgatója

Jelen tanulmány a
4.7.2 "Rendszerelméleti kutató-
tások" c. intézeti alapkutató-
si téma keretében készült.

Beérkezett: 1974. VII. 8.

Készült: az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ
Házi sokszorosítójában. F.V.: Janoch Gyula

TARTALOMJEGYZÉK

	Oldal
1. Bevezetés	5
2. Feltétel rendszer, célfüggvények	6
3. Analitikus optimalizálás	8
4. Számítógépes nomogram felépítés	18
5. Nomogram kiegészítés	19
6. Az az eset amikor a minimális sebesség az optimális	21
7. Optimális éltartam, optimális önköltség	24
Összefoglalás	35

1. BEVEZETÉS

A szerszámgépes megmunkálás során különböző optimalizálási problémák merülnek fel. Ezek például:

- a./ a műveleti sorrend optimalizálása
- b./ a fogásosztás optimalizálása
- c./ az egyes műveletelekben alkalmazott technológiai adatok /például: előtolás, forgácsolási sebesség/ optimalizálása.

Ez az utóbbi -alaprobléma, amelynek megoldása kihat valamennyi többi magasabb hierarchikus szintű probléma megoldására. - A szokásos terminológia szerint a műveletelek optimális technológiai adatainak meghatározása önálló alrendszer képez. - Ennek megoldására javasoljuk az u.n. analitikus optimalizálás módszerét, amely lehetővé teszi, hogy adott gépi adottságok, körülmények /befogás, hűtés stb./ szerszám és anyag esetében, a fogásmélység függvényében, igen koncentrált formában, nomogramon adjuk meg az optimális technológiai adatokat.

Az analitikus optimalizálás módszere számítógépes optimalizálási módszer kidolgozása [1] során született. A számítógépes módszerek szerepe rendkívül nagy. Szerepük nemcsak a problémák megoldására, hanem az ezzel kapcsolatos, sokszor rendkívül munkaigényes adminisztrációra is vonatkozik. Lehetővé teszi az alrendszer beépítését a magasabb hierarchikus szintű probléma megoldásába is /például optimális fogásosztás megoldása/.

Mégis, véleményünk szerint, olyan nomografikus módszer, mint az analitikus optimalizálás meghatározott szerephez juthat. Így például a számítógépes módszerektől eltérően, áttekintést nyújt, minőségi következtetésekre ad lehetőséget. Valamint, mivel a nomogramok felépítése rendkívül egyszerű, jól alkalmazható NC gépek kézi programozásakor és a hagyományos technológia adatainak meghatározásakor.

A módszertesztergálás típusu megmunkálás példáján szemléltetjük.

2. FELTÉTEL RENDSZER, CÉLFÜGGVÉNYEK

Nagyoló esztergálás feltételrendszerének egy lehetséges alakja a következő [2].

$$e^{x_p} \leq \frac{F_{kr}}{C_p f^y p} \quad /1/$$

$$e^{x_p v} \leq \frac{4500 P_{mech}}{C_p f^y p} \quad /2/$$

$$e \leq C_1 \quad /3/$$

$$e \geq C_2 \quad /4/$$

$$e \leq \frac{f^y}{\lambda_{min}} \quad /5/$$

$$e \geq \frac{f^y}{\lambda_{max}} \quad /6/$$

$$v \leq C_3 \quad /7/$$

$$v \geq C_4 \quad /8/$$

$$f \leq f_b \quad /9/$$

ahol

e - előtolás [mm/ford]

v - sebesség [m/perc]

f - forgásmélység [mm]

F_{kr} - erő [kp] - /a legkisebb a gép, a szerszám a stabilitás, stb. által megengedett értékek közül./

P_{mech} - a gép mechanikai teljesítménye [LE]

C_1, C_2, C_3, C_4, f_b - a legkisebb, illetve a legnagyobb a különböző korlátozások által megszabott értékek közül /pl. C_1 a gépi maximum, a megmunkálási mód, az érdességi korlát által meghatározott felső előtolás korlátok közül a legkisebb, f_b az összes fogásmélység korlát kö-

zül a legkisebb stb./

$C_p, x_p, y_p, y, \lambda_{\min}, \lambda_{\max}$, - adott gépre, körülményekre, szerszámra, anyagra vonatkozó együtthatók.

Az optimalizálás kritériumai lehetnek a következők:

Minimális költség

$$K_1 = \frac{C_M}{en} \left(1 + \frac{C_T}{T} \right) \quad /10/$$

ahol

T - a szerszám éltartam,

C_M - a gép percköltsége

C_T - egy éltartam percértéke

$$C_T = t_{cs} + \frac{C_{sz}}{C_M}$$

t_{cs} - szerszám csereidő [perc]

C_{sz} - egy éltartamra eső szerszámköltség

Minimális megmunkálási idő

$$K_2 = \frac{C_M}{en} \left(1 + \frac{C'_T}{T} \right) \quad /11/$$

ahol

$$C'_T = t_{cs}$$

Feltételezzük, hogy a szerszám éltartalma az u.n. Taylor összefüggés szerint határozható meg:

$$T^m = \frac{C_v}{v^a e^b f^c y_v} \quad /12/$$

vagy más alakban

$$T = \frac{C_E}{v^a e^b f^c} \quad /13/$$

$$1/C_E = C_v^m, \quad a = \frac{1}{m}, \quad b = \frac{x_v}{m}, \quad c = \frac{y_v}{m}$$

A továbbiakban mivel a /10/ és /11/ kritériumok azonos módon kezelhetők csak az első esetet tárgyaljuk.

3. ANALITIKUS OPTIMALIZÁLÁS

Vizsgáljuk azt a kérdést, hogy ha a /7/ és /8/ korlátozásokat nem vesszük tekintetbe hogyan határozhatók meg a technológiai adatok.

Az [1] munkában bizonyítottuk, hogy ebben az esetben az optimális pont feltétlenül az /1/ vagy /3/ vagy /5/ korlátozások egy határpontján van /tehát

$$e = \left(\frac{F_{kr}}{C_p f^{y_p}} \right)^{\frac{1}{x_p}}$$

vagy $e = C_1$, vagy $e = \frac{f^{y_p}}{\lambda_{\min}}$ /.

Mivel a fogásmélységgel az egyes korlátok az 1. ábrán látható módon változtatják helyzetüket, nyilvánvaló, hogy kis fogásmélységnél az /5/, nagy fogásmélységeknél az /1/ határ, míg közben esetleg a /3/ határ szabja meg az optimális eltolást.

Az

$$f_1 = (C_1 \lambda_{\min})^{\frac{1}{y}} \quad /14/$$

$$f_2 = \left(\frac{F_{kr} \lambda_{\min}^{x_p}}{C_p} \right)^{\frac{1}{y x_p + y_p}} \quad /15/$$

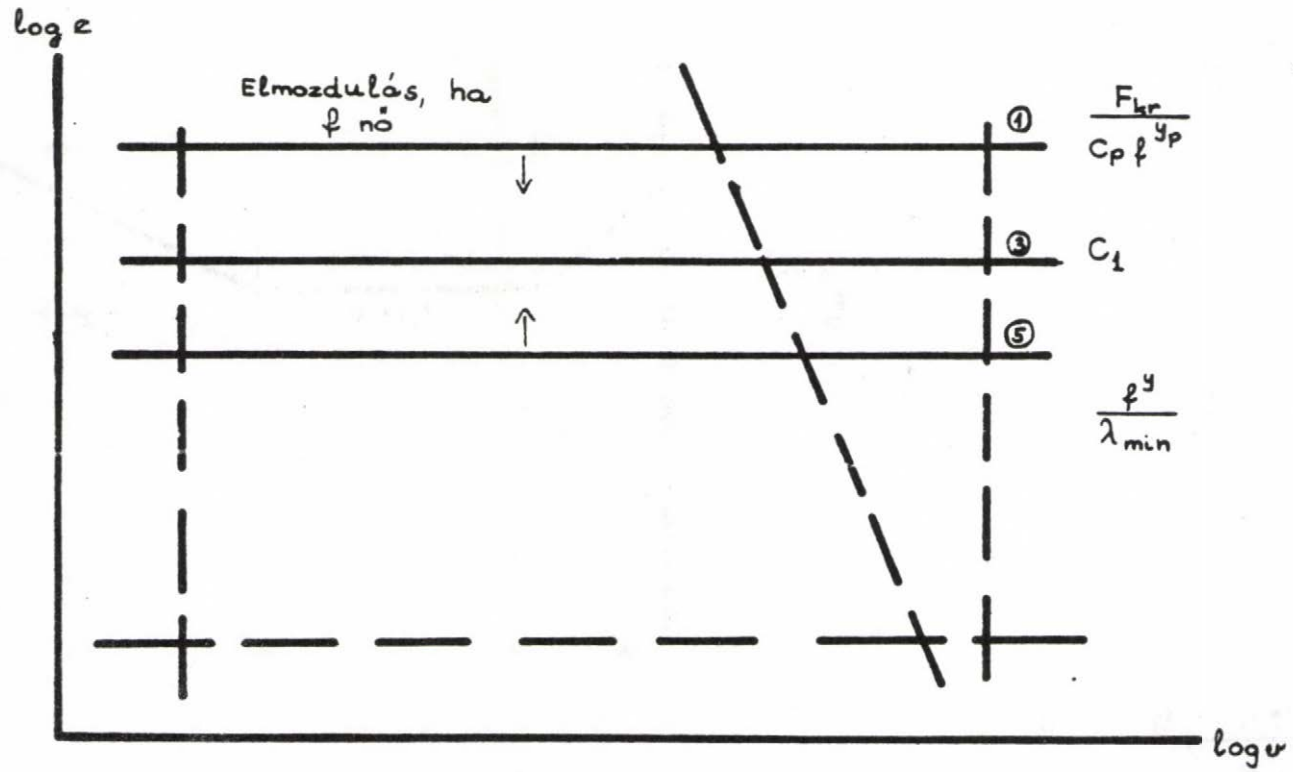
$$f_3 = \frac{F_{kr}}{C_p C_1^{x_p}} \quad /16/$$

értékek alkotják az egyes határpontokat.

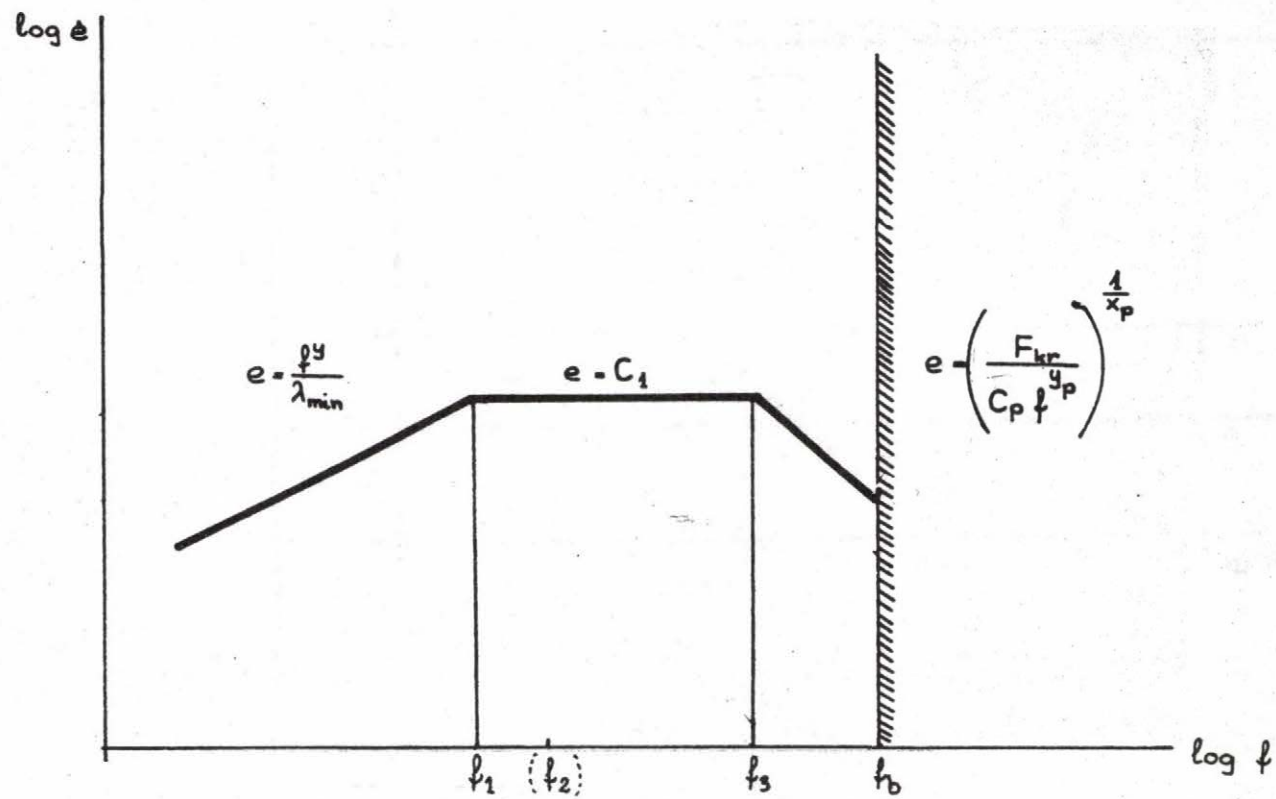
Az

$$f_{v1} = \left(\frac{F_{kr}}{C_p C_2} \right)^{\frac{1}{y_p}}$$

fogásmélységnél az erőkorlát eléri a C_2 alsó eltolás korlátot. Így az f_{v1} értéket szintén tekintetbe kell venni a fogásmélység f_b felső korlátja értékének meghatározásakor.

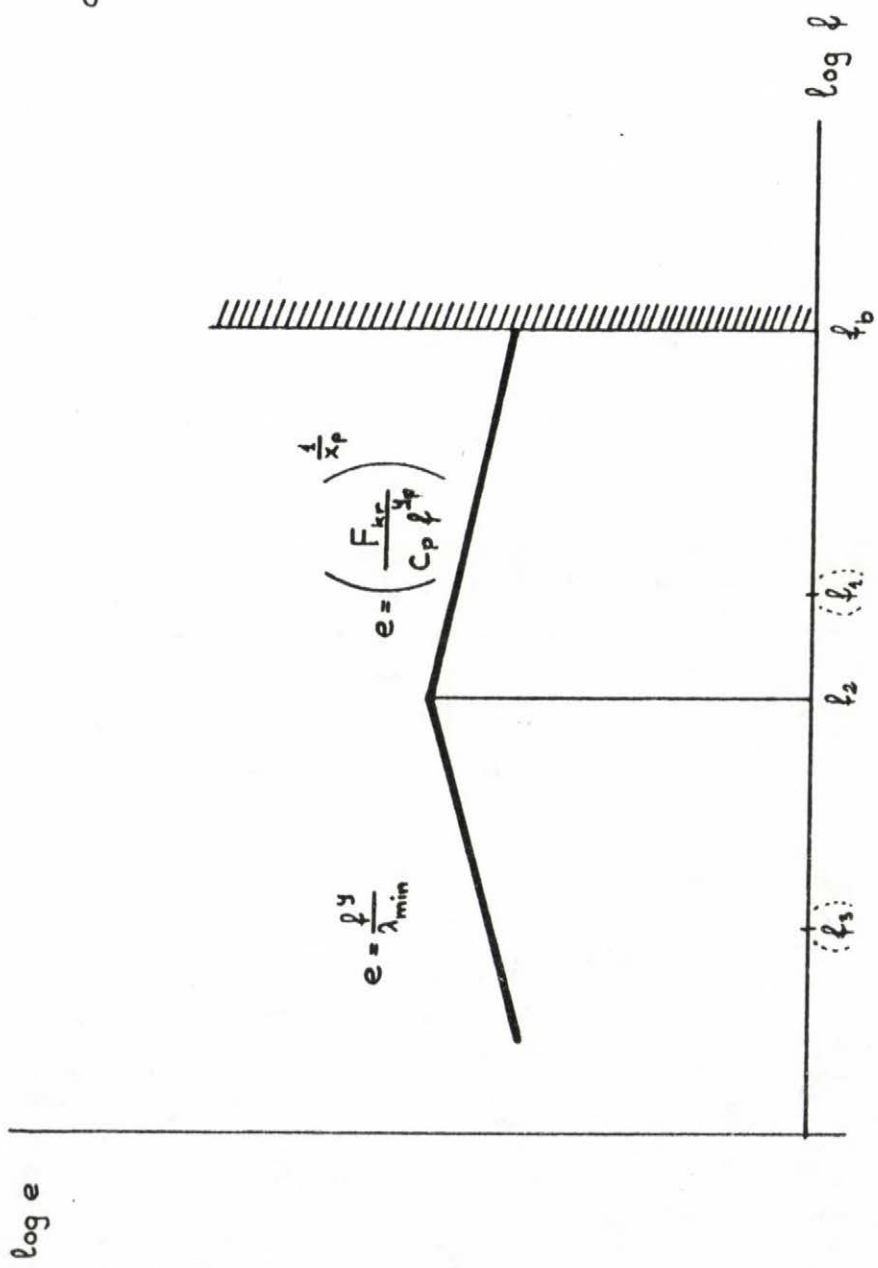
1. Ábra

2a. Ábra

- a.) f_1 $\xrightarrow{\downarrow f \text{ növekszik}}$ ①
 ②, ⑤
- b.) f_2 $\xrightarrow{\downarrow f \text{ növekszik}}$ ①, ⑤
 ②
- c.) f_3 $\xrightarrow{\downarrow f \text{ növekszik}}$ ⑤
 ④, ②

- a.) $\downarrow f$ növekszik $\begin{matrix} \text{---} 4 \text{---} 3 \\ \text{---} 5 \end{matrix}$
- b.) $\begin{matrix} \text{---} 3 \\ \text{---} 4 \\ \text{---} 5 \end{matrix}$
- c.) $\begin{matrix} \text{---} 3 \text{---} 5 \\ \text{---} 4 \end{matrix}$

2b. Ábra

Hasonló módon tekintetbe vehető, hogy a forgácsolás megengedhető tartománya eltűnik, amikor az /1/ korlát eléri a /6/ korlátot, vagy amikor a /3/ korlátot értéket eléri a /6/ korlát.

Ekkor rendre

$$f_{v2} = \left(\frac{F_{kr} \lambda_{max} x_p}{C_p} \right)^{\frac{1}{y_p + y \cdot x_p}}$$

és

$$f_{v3} = (C_1 \lambda_{max})^{\frac{1}{y}}$$

A tekintetbe vehető maximális fogásmélység eszerint

$$f_{max} = \min (f_b, f_{v1}, f_{v2}, f_{v3}) \quad /17/$$

Alsó fogásmélység korlát is kijelölhető. Ameddig $C_2 > \frac{f^y}{\lambda_{min}}$;

szintén nem létezik megengedett tartomány. Így a minimális fogásmélység

$$f_{min} = (C_2 \lambda_{min})$$

Ha $f_1 \leq f_3$ akkor a 2a., ha $f_1 > f_3$, akkor a 2b., ábrán látható módon alakulnak az optimális előtölások.

Mivel ezek közül az első /2a. ábra/ az általánosabb, a következőkben ezt vizsgáljuk.

Az [1], illetve [3] munkában bizonyítjuk, hogy ebben az esetben /amikor nem vesszük tekintetbe a /7/ és /8/ korlátozásokat/ az optimális sebességet csak a /2/ teljesítménykorlát, vagy az állandó előtölásra vonatkozó optimális éltartam

$$T_{oE} = \frac{1-m}{m} \quad C_T = (a-1) C_T \quad /18/$$

határozhatja meg.

A /12/ összefüggés szerint

$$v_{oE} = \frac{C_V}{e x_v f y_v T_{oE}^m} \quad /19/$$

/2/ szerint

$$v_p = \frac{C_{Pkr}}{e_p \cdot f_p} \quad /20/$$

ahol

$$C_{Pkr} = \frac{4500 P_{mech}}{C_p}$$

A v_{oE} és v_p jelöléseket az optimális éltartam, illetve a teljesítmény korlátok által megszabott sebességeket jelöltük. Adott fogásmélységnél ezek közül az az optimális sebesség, amelyik kisebb.

Vizsgáljuk azt az esetet, amikor a fogásmélység kisebb, mint f_1 .

Ekkor

$$e = \frac{f^y}{\lambda_{min}}$$

/19/, illetve /20/ szerint

$$v_{oE} = \frac{C_v \lambda_{min}^{x_v}}{T_{oE}^m f^{y_v + y \cdot x_v}} \quad /21/$$

$$v_p = \frac{C_{Pkr} \lambda_{min}^{y_p}}{f^{y_p + y x_p}} \quad /22/$$

Amikor $v_{oE} = v_p$, a fogásmélység

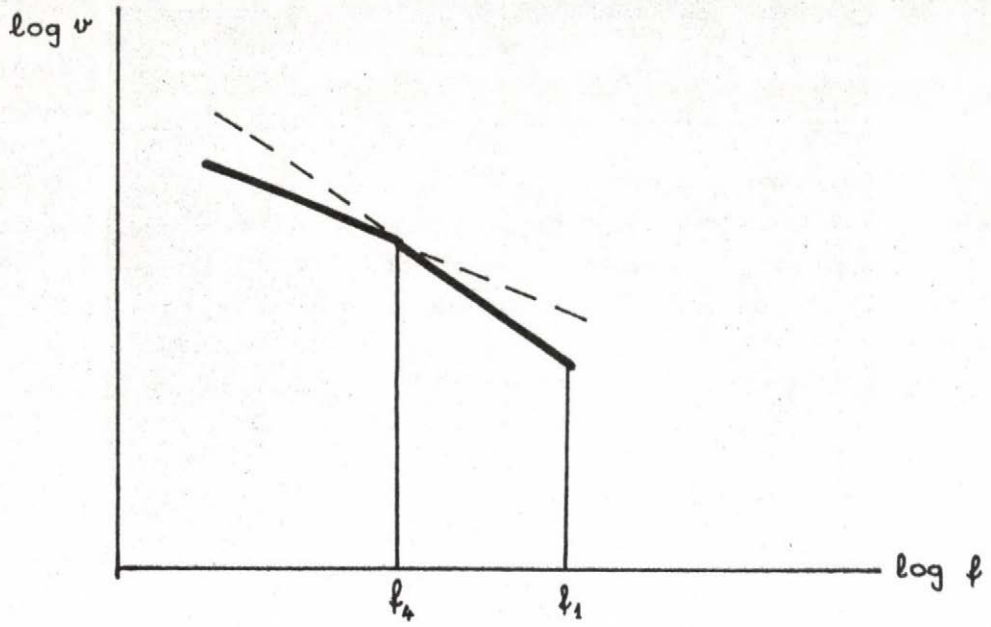
$$f_4 = \left(\frac{C_v \lambda_{min}^{x_v - x_p}}{T_{oE}^m C_{Pkr}} \right)^{\frac{1}{y_v + y \cdot x_v - y_p - y \cdot x_p}} \quad /23/$$

Mivel v_{oE} és v_p a fogásmélység változásával monoton változik, f_4 értékig az egyik, ettől kezdve a másik optimális sebesség. /Mint említettük ez mindig a kisebb a kettő közül./

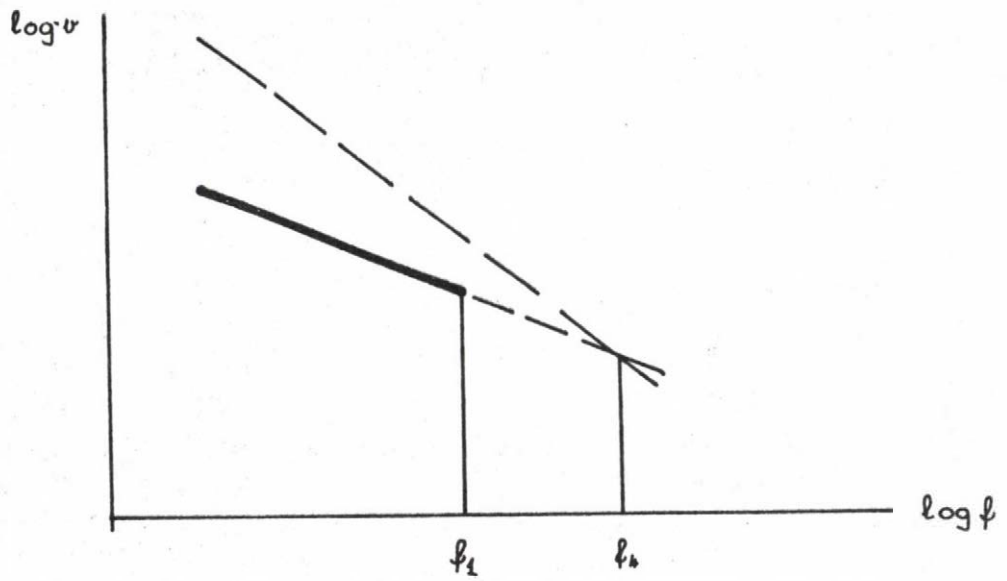
Ha $f_4 > f_1$ akkor ezen a szakaszon mindig az a kifejezés határozza meg az optimális sebességet, amelynek f_1 -nél a behelyettesítési értéke kisebb. Ez a 3a., illetve 3b., ábrák szemléltetik.

f_1 és f_3 fogásmélység értékek között

$$v_{oE}^{1,3} = \frac{C_v}{c_1^{x_v} f^{y_v} T_{oE}^m} \quad /24/$$

3a. Ábra

3b. Ábra

$$v_p^{1,3} = \frac{C_{pkr}}{C_l \frac{x_p}{f} y_p} \quad /25/$$

Amikor

$$v_{oE}^{(1,3)} = v_p^{(1,3)}$$

$$f_5 = \left(\frac{C_v}{C_l \frac{x_v - x_p}{C_{pkr} T_{oE}^m}} \right) \frac{1}{y_v - y_p} \quad /26/$$

Ekkor a helyzet pontosan ugyanaz, mint az előző esetben. Ha $f_1 < f_5 < f_3$ akkor f_5 értékig az egyik, ettől a másik határozza meg az optimális sebességet. Ha f_5 nincs az adott tartományban, mindig az egyik kifejezés adja ezt. Amikor a fogásmélység nagyobb, mint f_3

$$v_{oE}^{(<3)} = \frac{C_v C_p \frac{x_v}{x_p}}{f \frac{y \cdot \frac{x_v}{x_p}}{y_p} T_{oE}^m F_{kr}} = \frac{C_{oE3}}{f \frac{y \cdot \frac{x_v}{x_p}}{y_p}} \quad /27/$$

ahol

$$C_{oE3} = \frac{C_v C_p \frac{x_v}{x_p}}{T_{oE}^m F_{kr} \frac{x_v}{x_p}}$$

$$v_p^{(<3)} = \frac{4500 P_{mech}}{F_{kr}} \quad /28/$$

/28/ szerint látható, hogy mint ezt az [1] munkában bizonyítottuk, $v_p^{(<3)}$ nem függ a fogásmélységtől.

Amikor

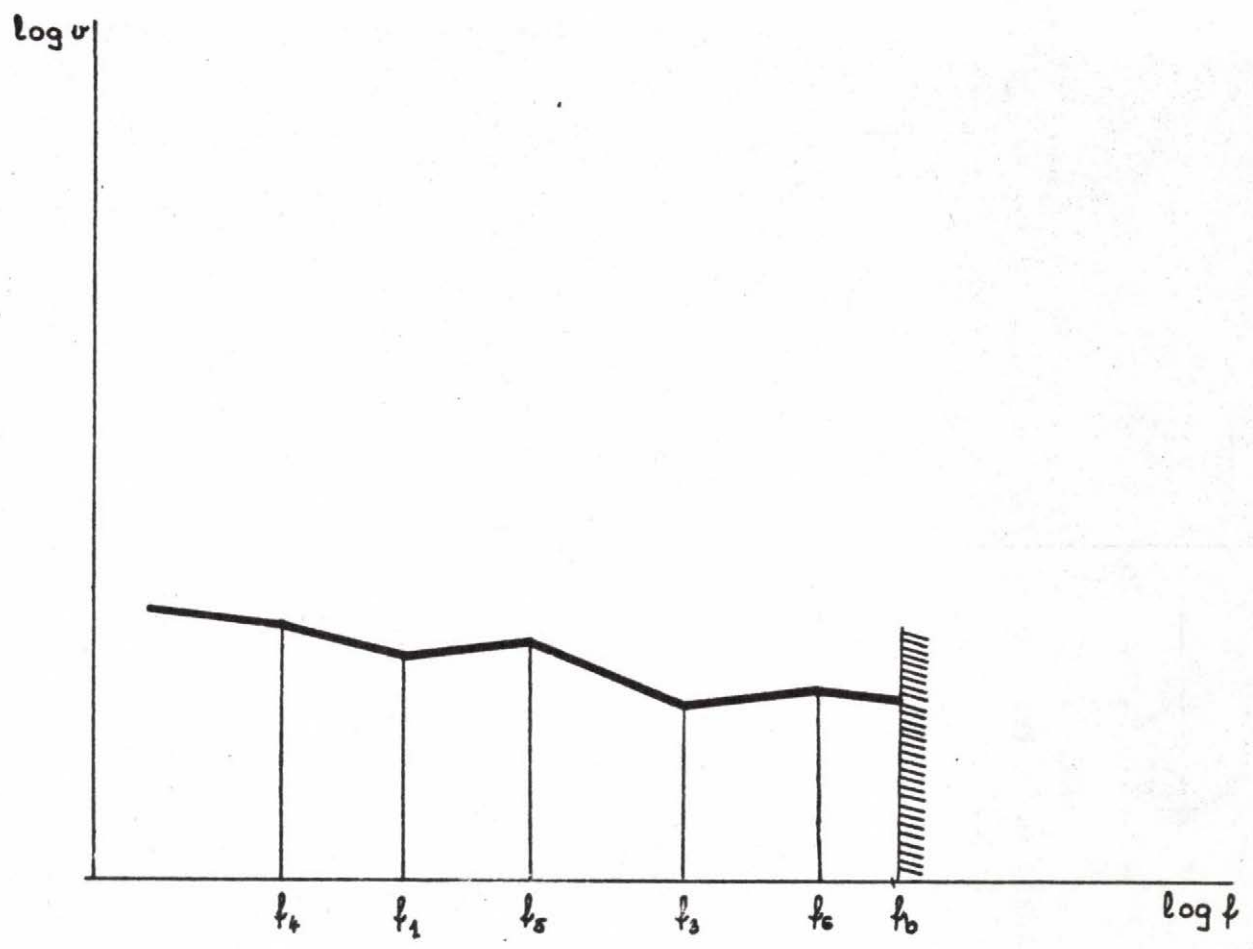
$$v_{oE}^{(<3)} = v_p^{(<3)}$$

akkor

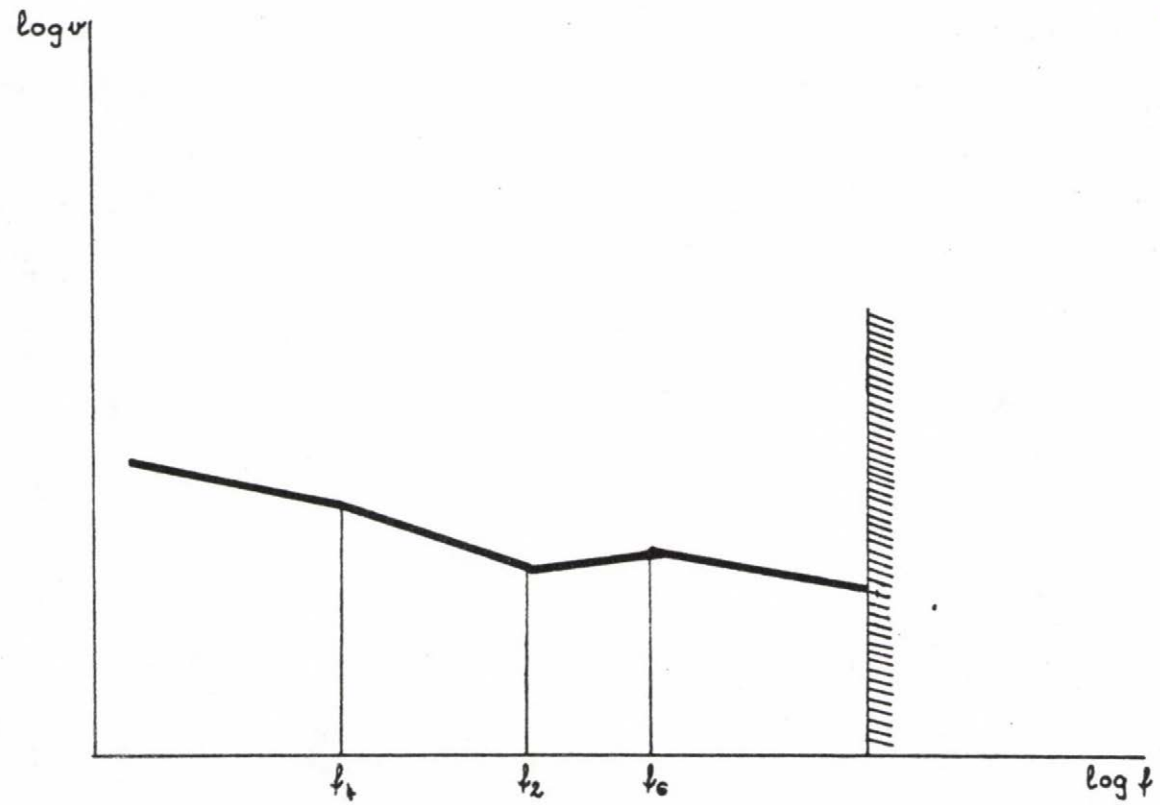
$$f_6 = \left(\frac{C_{oE3} F_{kr}}{4500 P_{mech}} \right) \frac{1}{y_v - \frac{x_v}{x_p} y_p} \quad /29/$$

Ebben az esetben f_6 szerepe ugyanaz mint korábban f_4 -é, illetve f_5 -é.

A 4. ábra azt az esetet szemlélteti, amikor $f_4 < f_1$;

4. Ábra

5. Ábra

$f_1 < f_5 < f_3$; $f_3 < f_6$, tehát az optimális sebesség-grafikon 6 szakaszból áll. Ez természetesen a gyakorlatban rendkívül ritka.

Amikor $f_3 < f_1$, akkor az f_5 pont meghatározása felesleges és az optimális sebesség-grafikon legfeljebb 4 szakaszból áll. /ld. 5. ábra/

4. SZÁMITÓGÉPES NOMOGRAM FELÉPÍTÉS

Az [1] munka módszert javasol technológiai adatok optimalizálására. A [3] munka részletesen ismerteti a kidolgozott számítógépes programokat. Ezek a számítógép programok igen egyszerű lehetőséget teremtenek az optimális előtolás, illetve sebesség értékeket bemutató nomogramok felépítésére..

A nomogram felépítés algoritmus a következő:

1., A feltétel rendszert úgy módosítjuk, hogy $C_4=0$ és C_3 valamilyen tet-szés szerint felvett nagy érték. Valamint, ha $f_v < f_b$, akkor f_b helyett behelyettesítjük az f_v értéket.

2., Meghatározzuk az f_1 és f_3 értékeket.

Ha $f_1 \leq f_3$ az a., esettel, ha

$f_1 > f_3$ a b., esettel van dolgunk.

a., eset

a1., meghatározzuk az f_4 , f_5 és f_6 értékeket.

a2., megvizsgáljuk, hogy a következő feltételek teljesülnek-e

$$f_1 < f_b$$

$$f_3 < f_b$$

$$f_4 < f_b$$

$$f_5 < f_b$$

$$f_4 < f_1$$

$$f_1 < f_5 < f_3$$

$$f_3 < f_6 < f_b$$

a3., azokat a fogásmélységeket, amelyekre a feltételek teljesülnek ki-egészítjük az f_b értékkel és felvesszünk még egy fogásmélységet, amely kisebb, mint a fenti értékek legkisebbike /például ennek a fele/.

a4., Meghatározzuk ezeknél a fogásmélység értékeknél az optimális technológiai adatokat. Az optimális előtolás és sebesség nomogramokat, logaritmikus léptékű koordináta rendszerben, ezeknek a pontoknak az ábrázolásával és egyenesekkel való összekötésével kapjuk.

b., eset

b1., meghatározzuk az f_2, f_4, f_6 értékeket.

b2., megvizsgáljuk, hogy a következő feltételek teljesülnek-e.

$$f_2 < f_b$$

$$f_4 < f_b$$

$$f_4 < f_2$$

$$f_2 < f_6 < f_b$$

b3., mint a 3.,

b4., mint a 4.

Természetesen, ha a számítógépen megfelelő rajzadási lehetőségek vannak rögtön megrajzolt nomogramot kaphatunk eredményül.

5. NOMOGRAM KIEGÉSZÍTÉS

Vizsgáljuk most, hogyan vehetők tekintetbe a /7/ és /8/ korlátozások.

Rendkívül egyszerűen.

$$A \quad v \leq C_3 \quad /7/$$

$$\text{és} \quad v \geq C_4 \quad /8/$$

korlátozásokat rendszerint a szerszám gép maximális, minimális, illetve stabilis működést biztosító fordulatszámok határozzák meg. Tehát

$$C_3 = \frac{\pi d}{1000} n_{\max},$$

$$C_4 = \frac{\pi d}{1000} n_{\min},$$

ahol d -a megmunkált átmérő [mm].

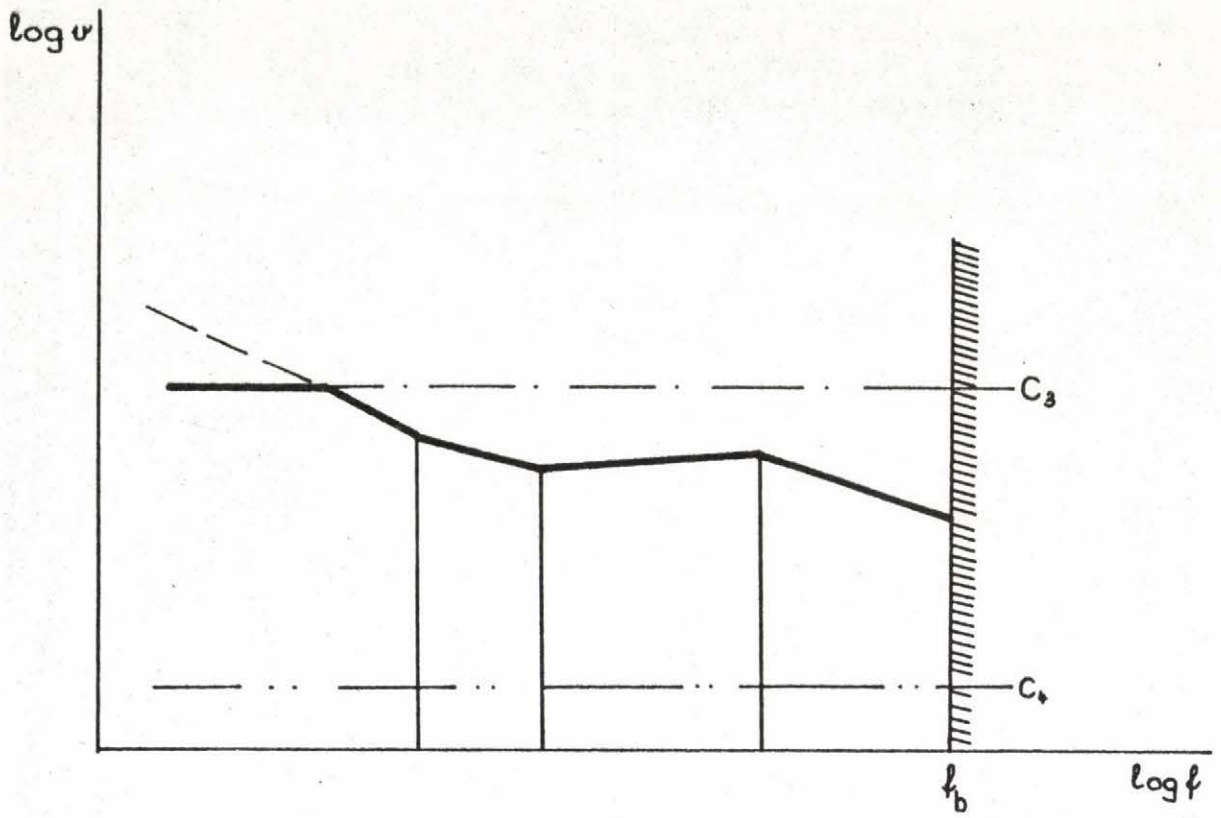
Valamely adott d átmérőnél a /7/ és /8/ összefüggések egy sávot határoznak meg, amelyen belül a sebesség változhat. Ha a sebesség ezen kívül kerülne a határsebesség az optimális. - Ezt a 6a., ábra, illetve több átmérőre a 6b., ábra szemlélteti.

Az egyes átmérőkre a határok bejelölése rendkívül egyszerű. Vegyünk fel valamely "alap" átmérőt, legyen például $d_a = 100$ mm.

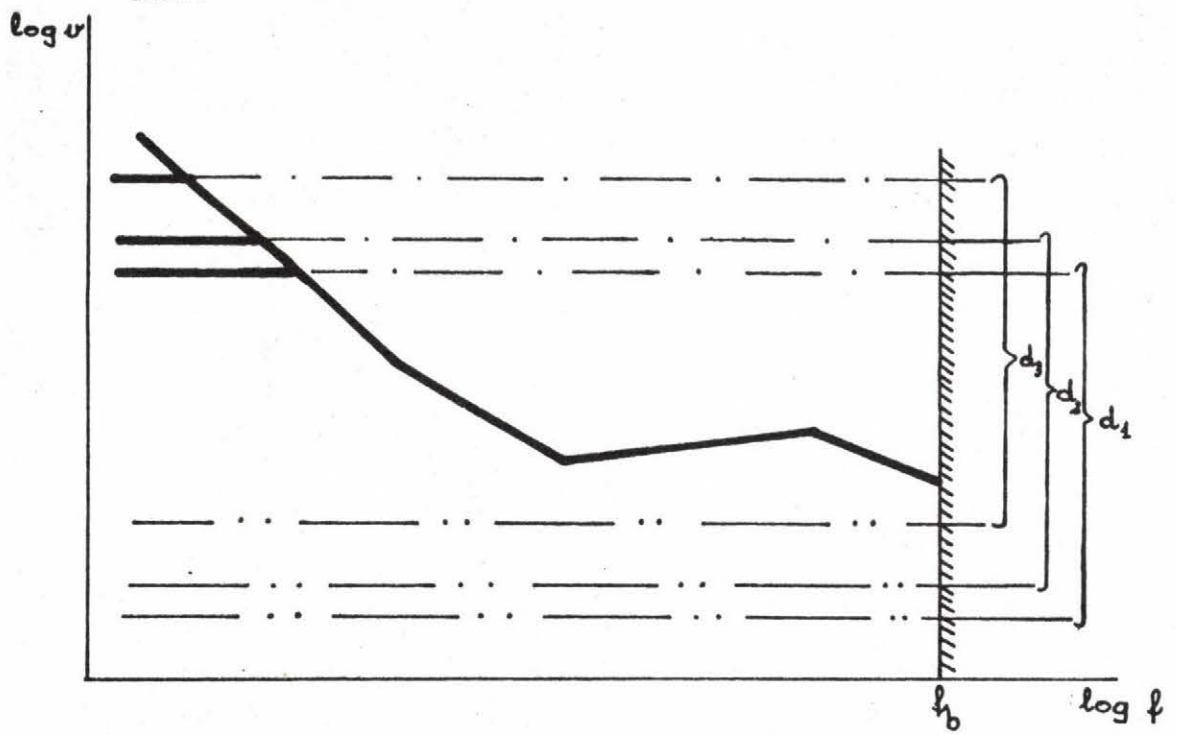
$$\text{Ekkor } \log C_{3a} = \log \frac{\pi}{10} n_{\max}, \quad \log C_{4a} = \log \frac{\pi}{10} n_{\min}.$$

Ha most valamilyen más $d = K d_a$ átmérőre / K arányossági tényező/ akarjuk megkapni a tartomány határokat

$$\log C_3 = \log C_{3a} + \log K; \quad \log C_4 = \log C_{4a} + \log K.$$

6a. Ábra

6b. Ábra

6. AZ AZ ESET AMIKOR A MINIMÁLIS SEBESSÉG AZ OPTIMÁLIS

Az [1] munkában bizonyítottuk, hogy az optimális technológia lehet olyan is, hogy ekkor

$$v = C_4 = v_{\min}$$

Igaz, hogy ez a gyakorlatban csak ritkán, igen nagy átmérőn, vagy rendkívül értékes szerszámmal való forgácsoláskor fordul elő. Azonban a teljesség kedvéért ezt a lehetőséget is figyelembe kell venni.

A $v = v_{\min}$ sebességgel való forgácsoláskor az optimális éltartam [1,3] :

$$T_{ov} = \frac{x_v - m}{m} C_T \quad /30/$$

/amennyiben $x_v \leq m$ ez az eset további vizsgálatokat nem igényel./

A /12/ összefüggés szerint ekkor

$$T_{ov}^m = \frac{C_v}{C_4 e^{x_v} f^{y_v}} \quad /31/$$

Az előtolás és a fogásmélység közötti kapcsolat ekkor jellemezhető a következő összefüggéssel

$$\log e = \frac{y_v}{x_v} \log f + \frac{1}{x_v} \log \frac{C_v}{C_4 T_{ov}^m} \quad /32/$$

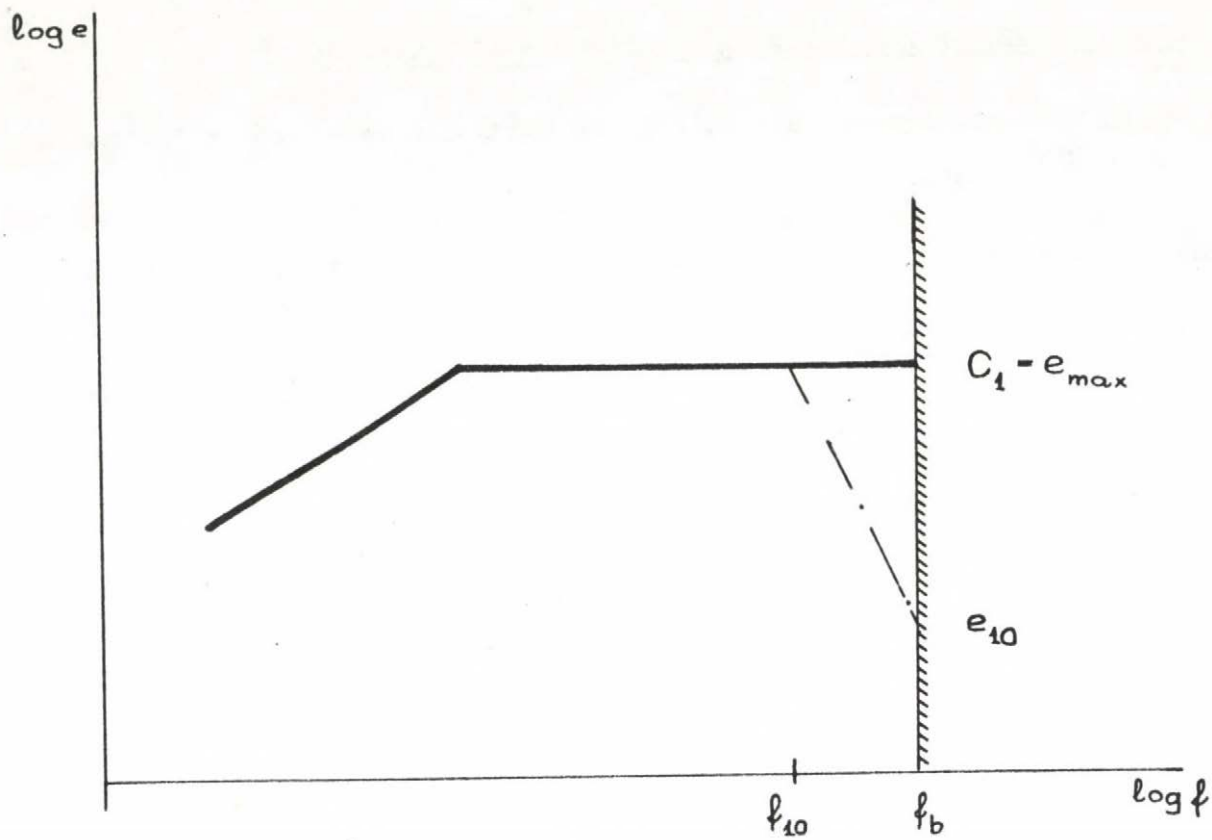
A /32/ összefüggésnek megfelelő egyenes berajzolható az optimális előtolás nomogramba. [Ez történhet két jellegzetes pont meghatározásával, például

$$\begin{aligned} \log e_{10} &= -\frac{y_v}{x_v} \log f_b + \frac{1}{x_v} \log \frac{C_v}{C_4 T_{ov}^m}, \\ \log f_{10} &= \frac{1}{y_v} \left(\log \frac{C_v}{C_4 T_{ov}^m} - x_v \log C_1 \right) \end{aligned}$$

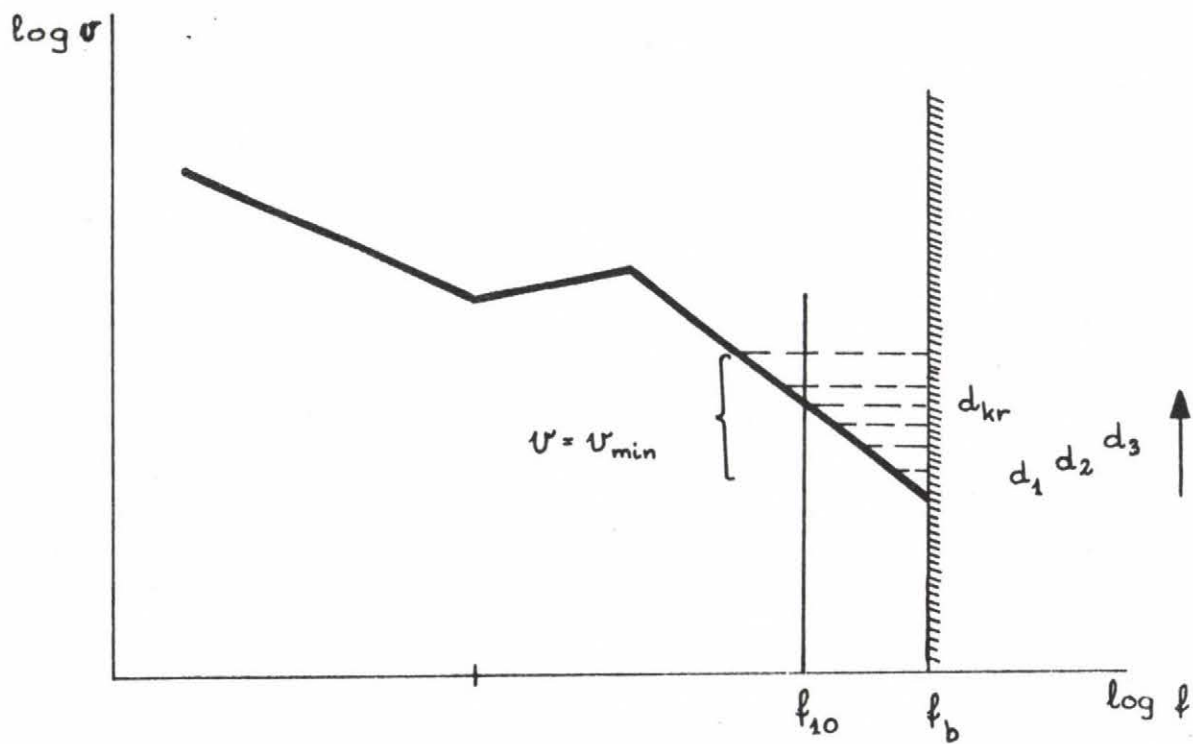
Vizsgáljuk a 7. ábrát.

A 7a., ábrán feltüntettük az optimális előtolások alakulását akkor is, amikor az optimális sebesség $v = v_{\min}$. A 7b., ábra az optimális sebességeket ábrázolja. Az átmérő növekedésével a $v_{\min}$ korlátozást ábrázoló egyenes egyre feljebb kerül.

Amikor az optimális sebesség $v_{\min}$ akkor az "eredeti" optimális előtolás nomogram helyett az $[f_{10} - e_{10}]$ egyenes által "levágott" nomogram az érvényes. Példát erre a 8. ábra mutat. - Érdekes megfigyelni, hogy ekkor az is lehetséges, hogy az optimális előtolás nem folyamatosan változik /8b., ábra/.

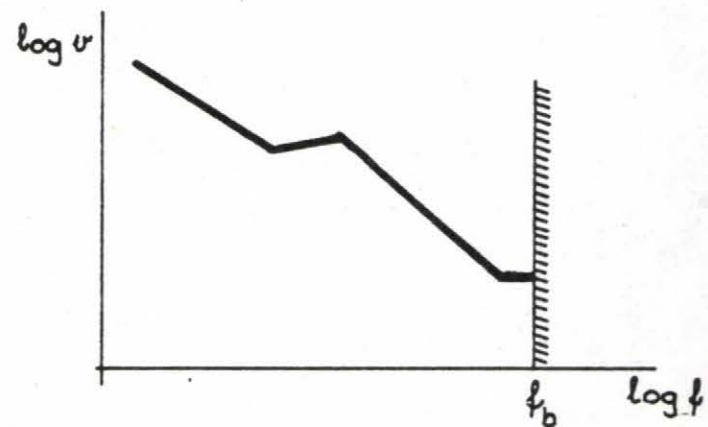
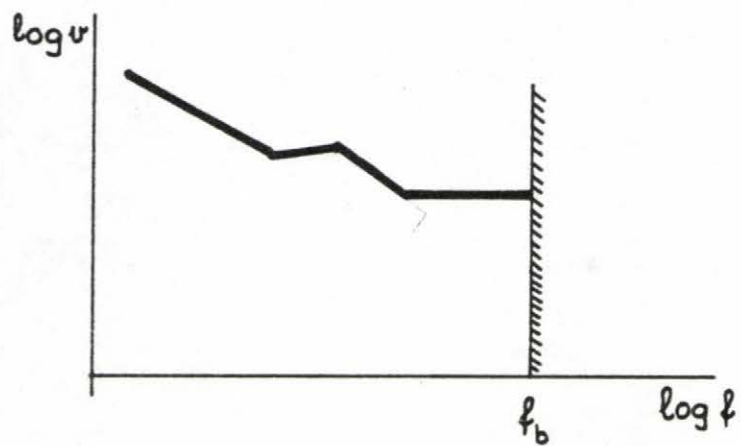
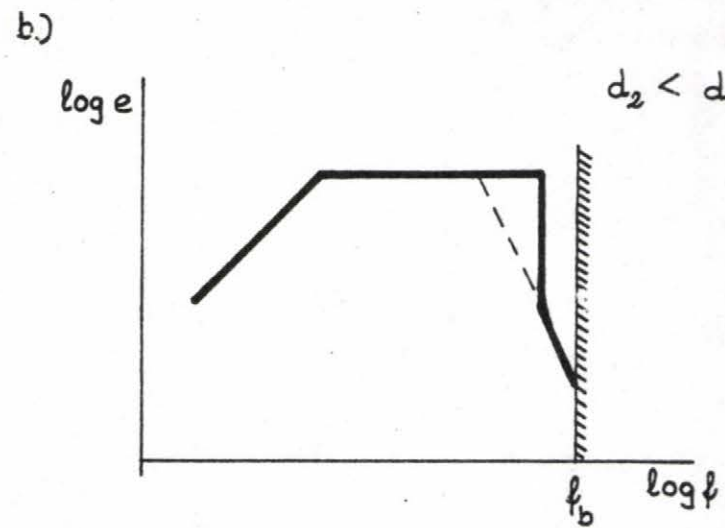
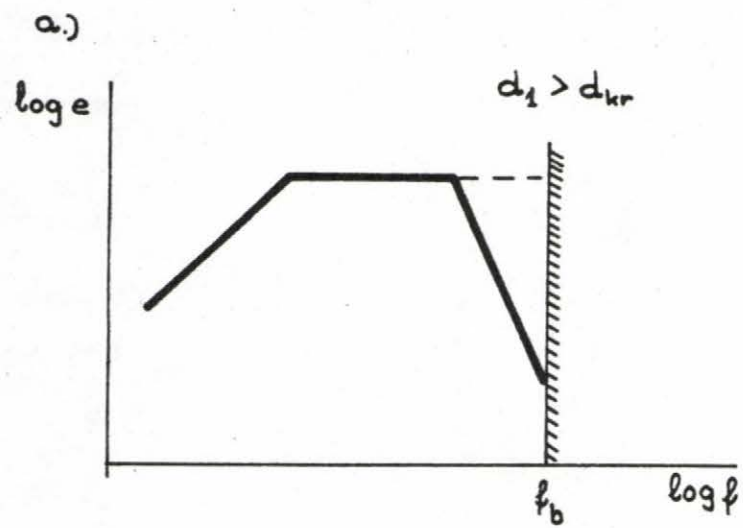

7a. Ábra

7b. Ábra

8. Ábra

7. OPTIMÁLIS ÉLTARTAM, OPTIMÁLIS ÖNKÖLTSÉG

Optimális éltartam, illetve optimális önköltség nomogramok hasonló egyszerűséggel határozhatók meg. Az optimalizáló programok [3] kiszámítják, kiírják az optimális éltartamot, valamint az optimális technológiai adatokhoz tartozó ev , evT szorzatokat is.

A korábban vázolt módszer szerint a töréspontoknak megfelelő fogásmélységek-nél ábrázolva a $\log T$, illetve $\log \frac{C_m}{ev} \log \frac{C_M C_T}{e v T}$ mennyiségeket megkapjuk az az optimális éltartam nomogramot, illetve 2 grafikont, amelyek ordinátáit összeegyeztve bármely fogásmélységnél megkapjuk a $\frac{1000}{\pi d}$ K mennyiséget, amelyből a költség könnyen értékelhető.

8. PÉLDA

Vizsgáljunk egy konkrét példát. Legyen ez C60-as anyag, GTI 158000 kódszámu [2]szerszámmal való külső nagyoló megmunkálás ERI-250 pályavezérlésű NC esztergán. A feltétel rendszer ekkor a következő:

$$e^{0,75} \leq \frac{4,5113}{f}$$

$$e^{0,75} v \leq \frac{107,7\pi}{f}$$

$$e \leq 0,35$$

$$e \geq 0,01$$

$$e \leq 0,287 \cdot f^{0,6}$$

$$e \geq 0,096 \cdot f^{0,6}$$

$$v \leq \frac{\pi d}{1000} 500$$

$$v \geq \frac{\pi d}{1000} 63$$

$$f \leq 5,0 = f_b$$

A célfüggvény minimális önköltségre

$$K = \frac{2}{e\pi} \left(1 + \frac{6,5}{T} \right)$$

Az éltartam összefüggése

$$T^{0,2} = \frac{445,60}{v \cdot e^{0,35} f^{0,18}}$$

A közölt képletek alapján a következő értékeket számítottuk ki:

$$\begin{aligned} f_1 &= 1,393 ; & f_2 &= 5,370 ; & f_3 &= 9,9 \\ f_4 &= 2,032 ; & f_5 &= 2,723 ; & f_6 &= 1,11 \end{aligned}$$

Az optimalizálást a közölt algoritmus szerint a következő pontokban kell elvégezni:

$$\begin{aligned} f_{-1} &= 0,5 \text{ /az } f_1 = 1,393 \text{ értéknél kisebb tetszőszerinti érték/} \\ f_1 &= 1,393 ; & f_5 &= 2,723 ; & f_b &= 5 \end{aligned}$$

Az optimalizálás CDC 3300 számítógépen kapott eredményeit a táblázatban közöljük.

A táblázat eredményei alapján kaptuk meg a 9. ábrán megadott e-f, a 10. ábrán megadott v-f és a 11. a, b, c, ábrán megadott T, ev, evT görbék. A 11. a, b, c, görbék alapján könnyen felépíthető az optimális önköltségeket ábrázoló görbe.

Ezt a 12. ábra mutatja.

Itt

$$K' = \frac{2}{ev} + \frac{13}{evT}$$

A görbén feltüntetett értékekből 1 mm hosszú megmunkálási költségét $\frac{\pi d}{1000}$ értékkel való szorzással kapjuk meg.

A 10. ábrán bemutatjuk $v_{\max}$, $v_{\min}$ korlátozások hatását is, amely függ a megmunkált átmérőtől. Mint látható a $v_{\min}$ korlátozás ebben az esetben hatástalan. Mint a 2. ábrából látható a $v_{\max}$ korlátozás valamivel 100 mm alatti átmérőktől már érezteti hatását. Ekkor természetesen a 11. és 12. ábrák érvényüket veszítik azokra a fogásmélység értékekre, amelyeknél a sebesség a felső korláton van.

Az egyes esetekre kidolgozott diagrammok, több szerszám és anyag esetében nomogrammká rajzolhatók egybe. Erre példát a 13. és 14. ábra mutat. Itt a $N^{\circ}158000$; külső nagyoló, $N^{\circ}165$ belső nagyoló, $N^{\circ}165$ belső nagyoló, $N^{\circ}205000$ és $N^{\circ}201000$ oldalazó szerszámok és C60, illetve C45 anyagok szerepelnek. Mint látható az optimális előtolások alakulása mindegyik esetben azonos.

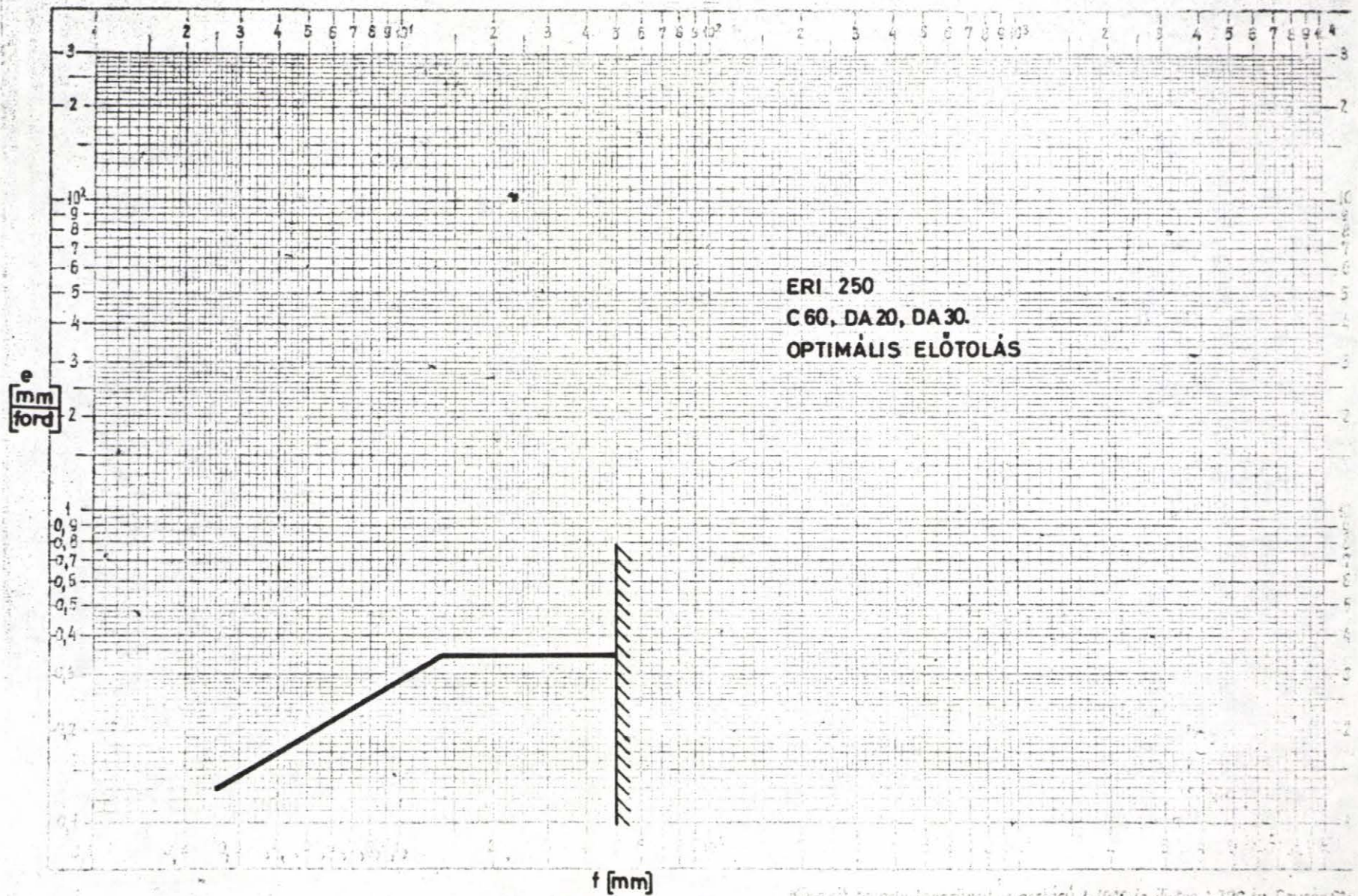
Nagyobb a változatosság az optimális sebességek esetében bár itt is megfigyelhetők azonosságok, illetve hasonlóságok.

A 14. ábra jobb oldalán a felső sebesség korlátozás hatása látható különböző $n_{\max}$ értékekre / az átmérőktől függően /. Az adott körülményekre érvényes $n_{\max}$ értéket, illetve a megengedhető $f_{\max}$ fogásértéket /esetleg táblázat segítségével/ a technológus határozza meg.

A korábbihoz hasonló módon megadhatók az optimális éltartam, illetve az optimális költség nomogramok: is azonban ettől itt eltekintünk.

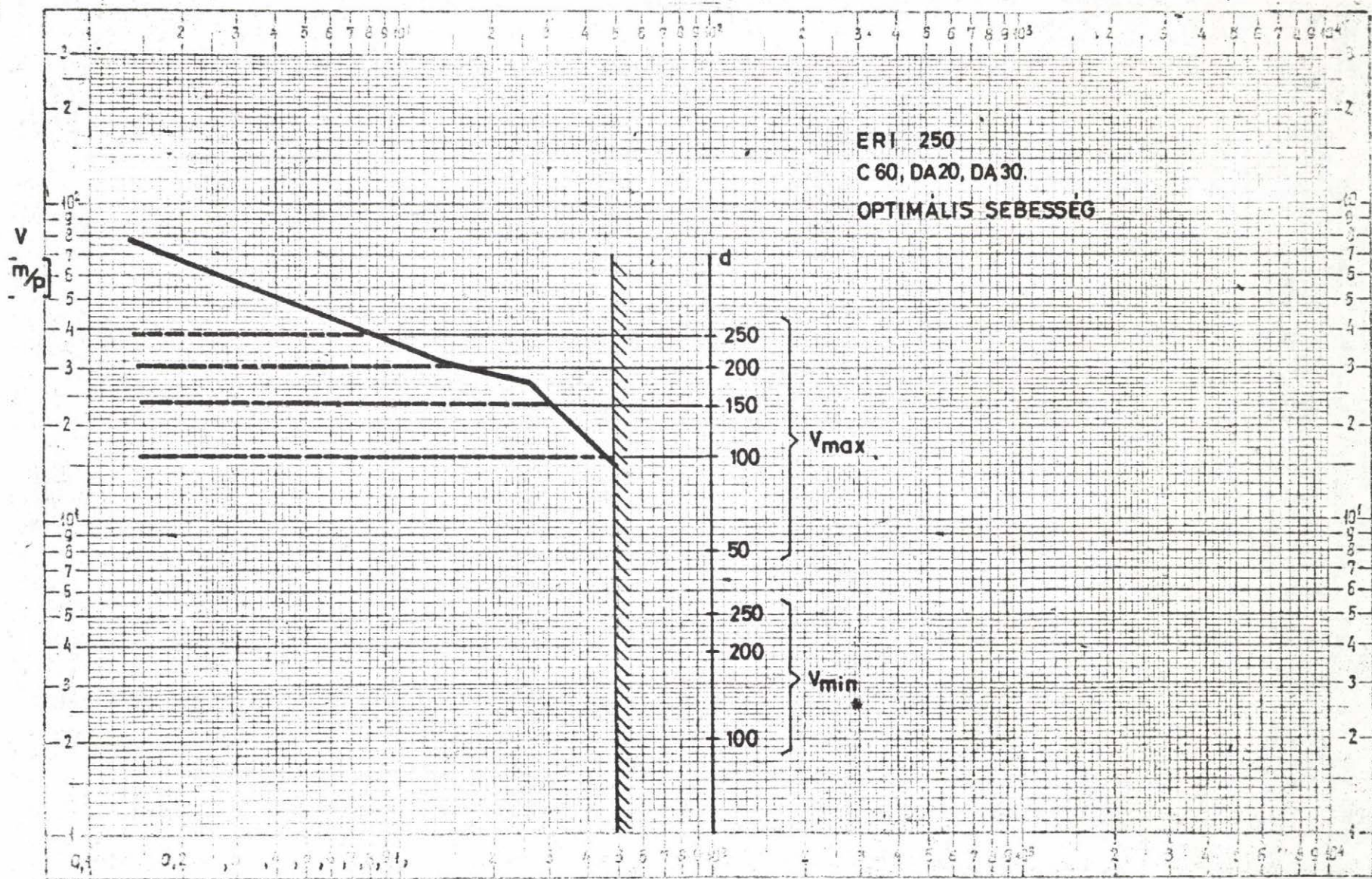
f [mm] fogásmélység	e [mm/ford.] előtolás	v [m/perc] forgási sebesség	T [perc] éltartam
0,5	0,1893	471,079	26,00
1,39	0,350	315,948	26,00
2,72	0,350	273,076	29,49
5,0	0,350	148,717	356,23

T á b l á z a t

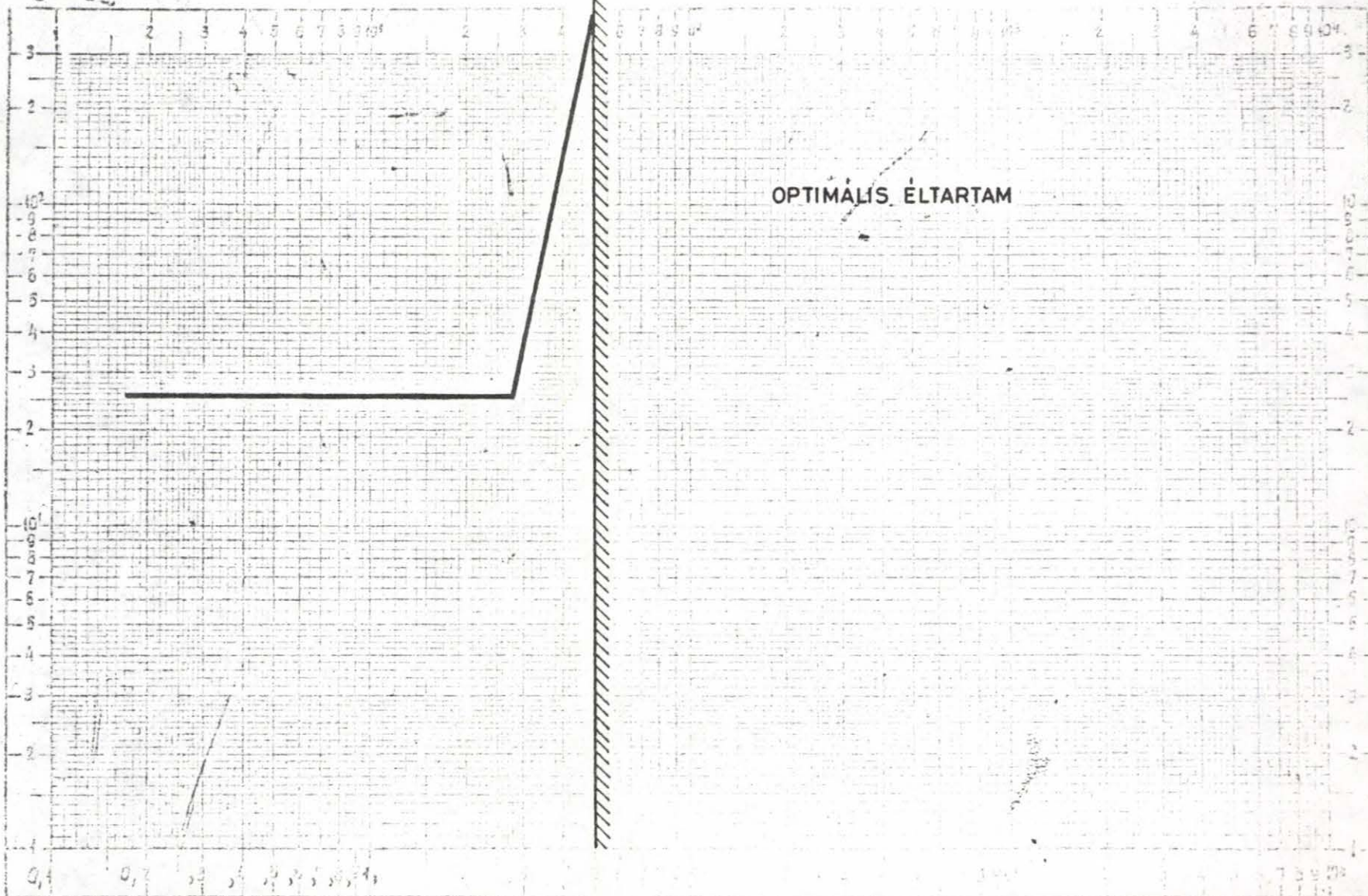
9. Ábra

Készült a Magyar Szovjet Barátság Társaságának megbízására a 1-1000-ig illetve a 1-300-ig. Számszó SZK

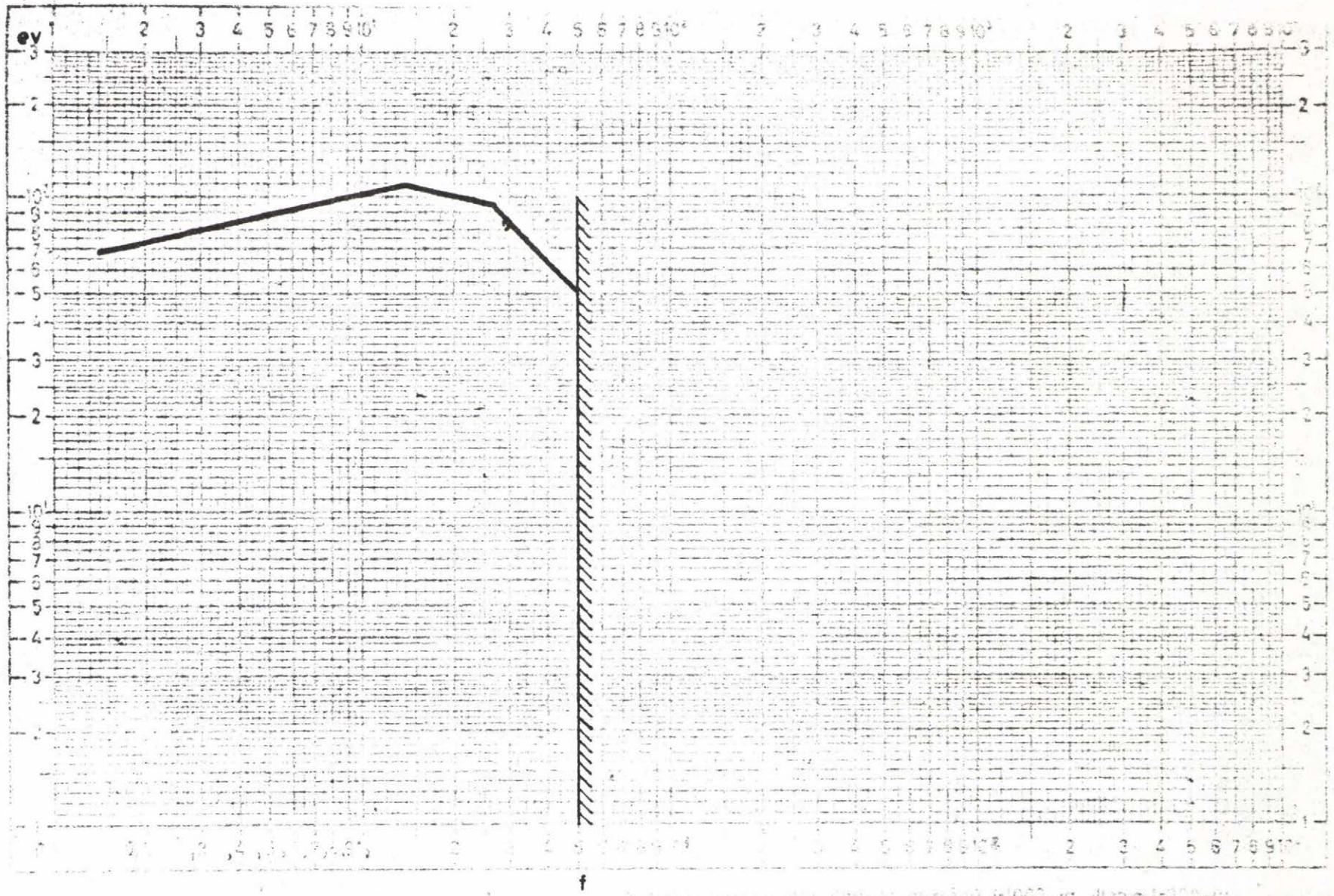
f [mm] 10. Ábra Mindkét tengely logaritmusos osztású 1-1000-ig, illetve 1-300-ig. Egységén 525°m

T [perc]

f [mm]

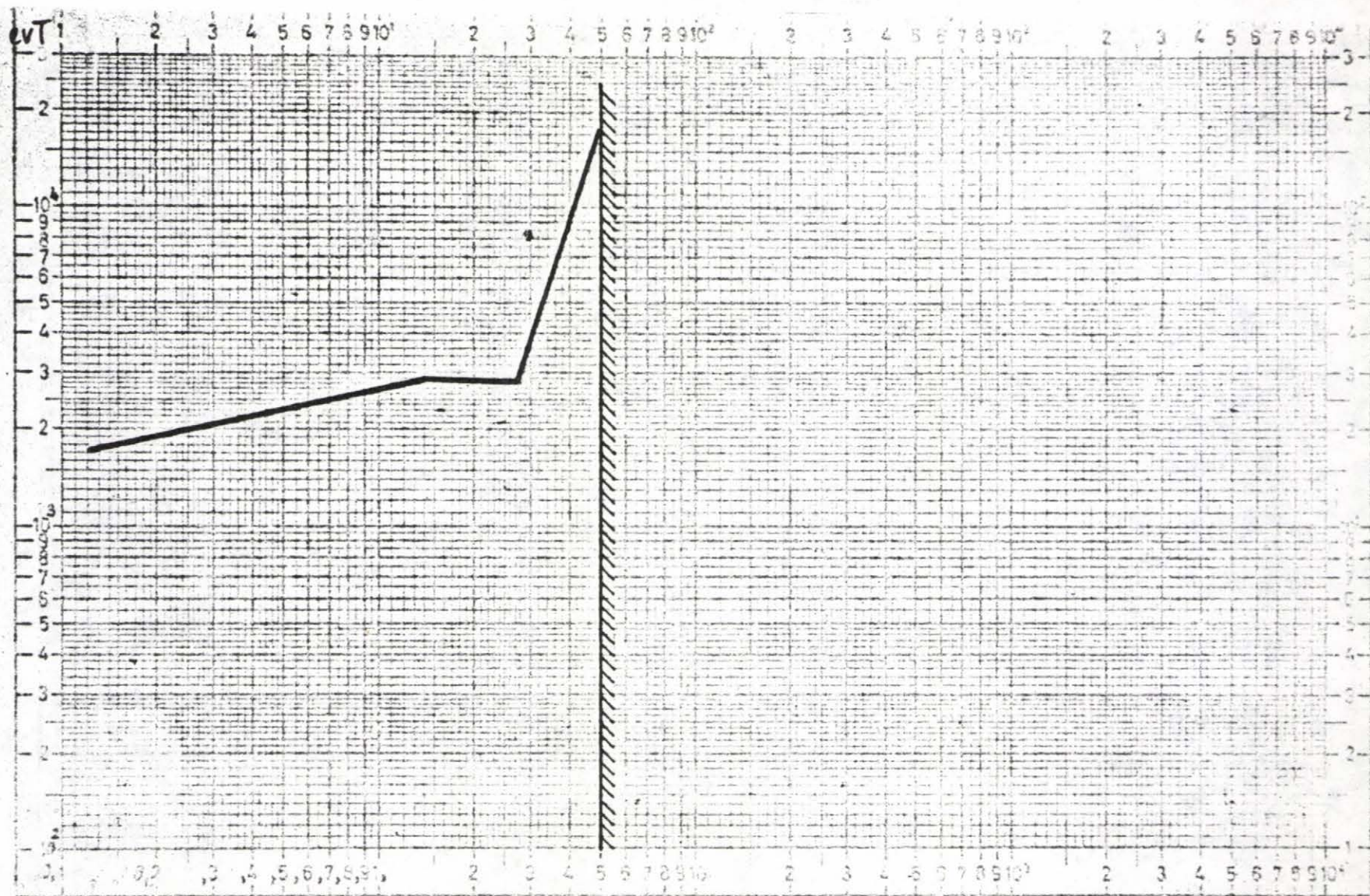
11a. Ábra

11b. Ábra

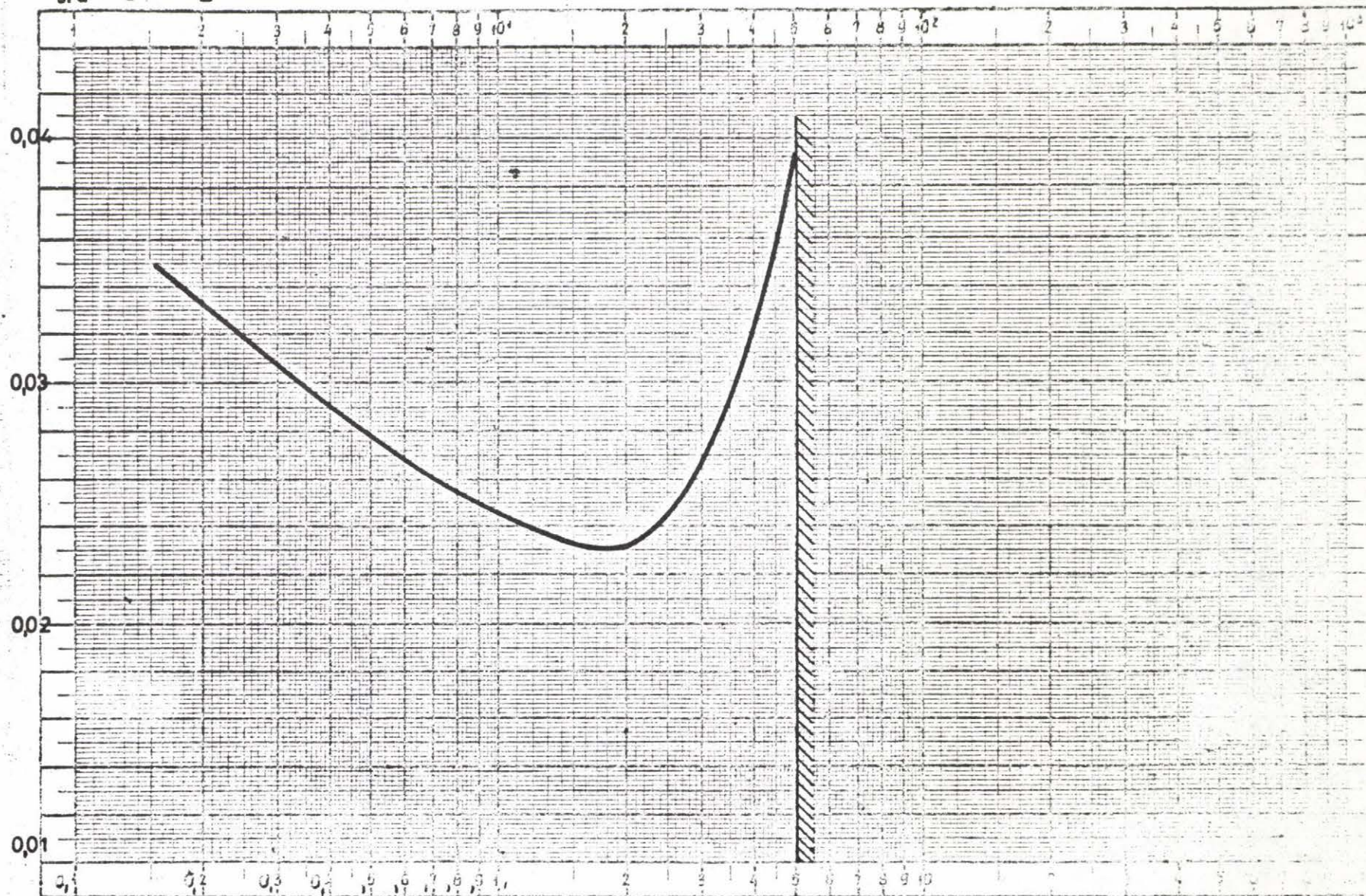
Ábrák az egyenlő távolságú mérésről $\nu=1000$ -ig, $\lambda=1000$ -ig.
Egy-egy 62,5 mm.

↑
 11c. Ábra
 Egység 62.5mm

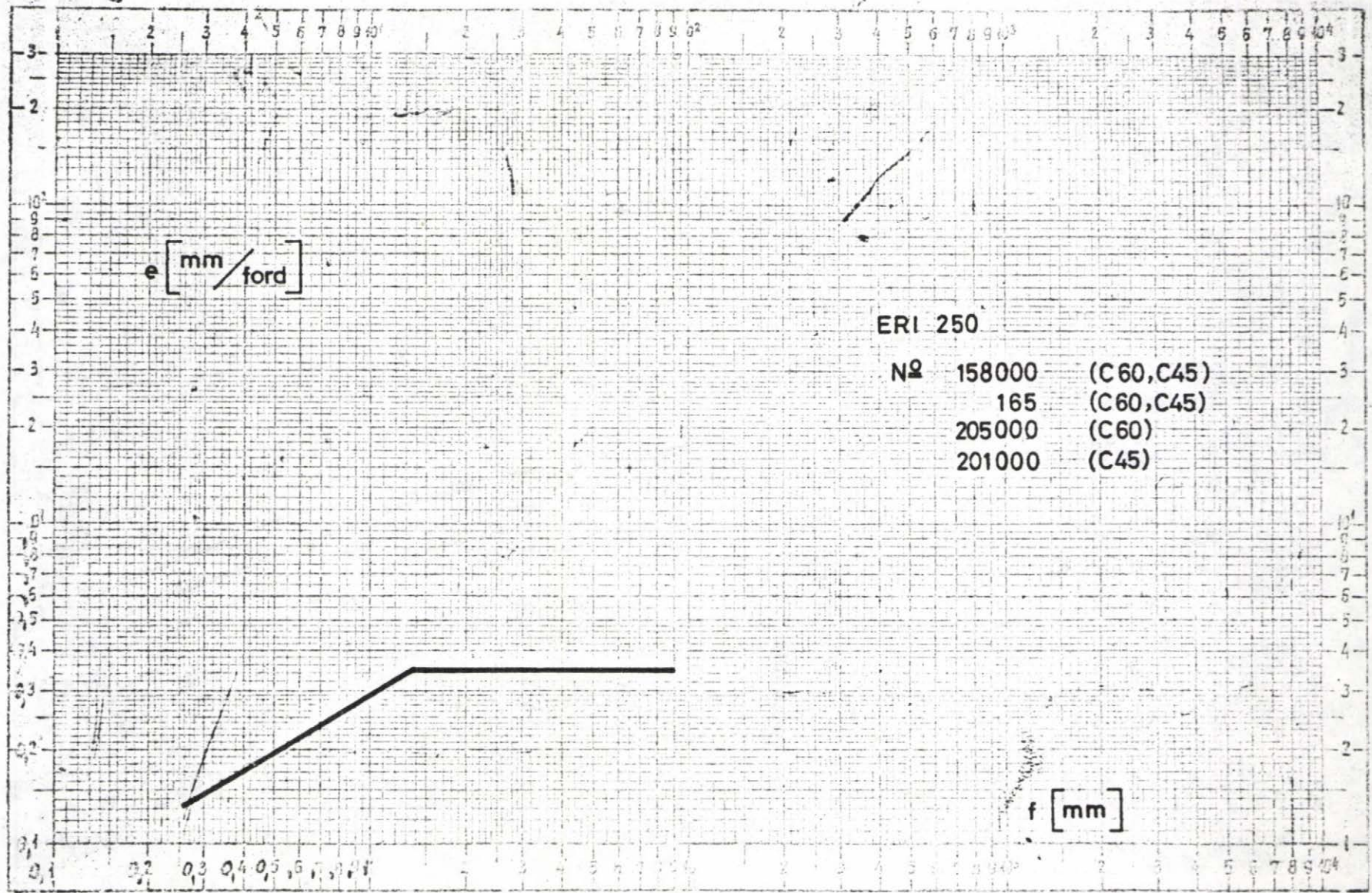
$$K' = \frac{1000}{\pi d} K \left[\frac{\text{Ft}}{\text{mm}^2} \right]$$

12. Ábra

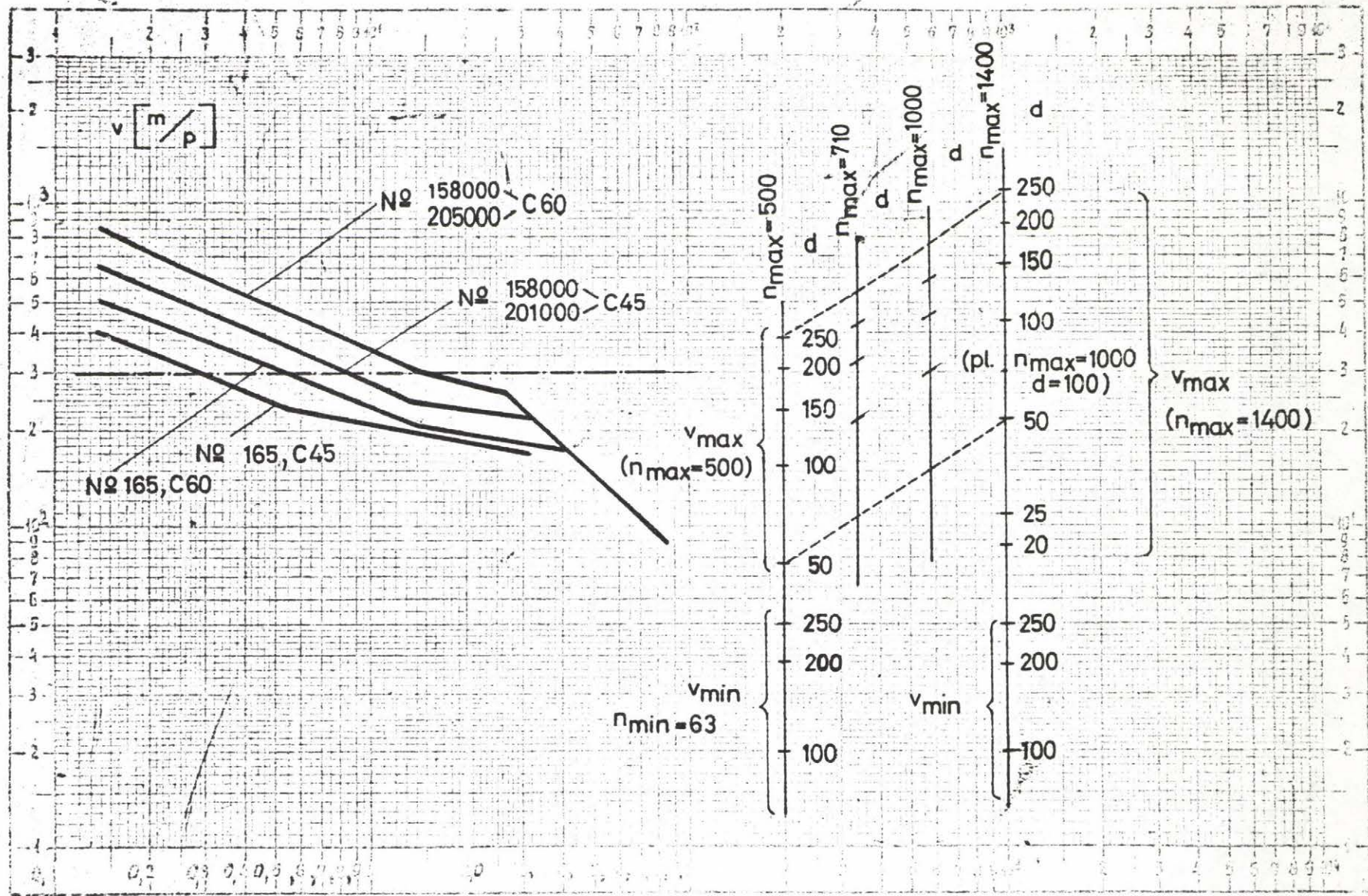
Az egyik tengelyen logaritmusos osztás 1-1000-ig. Egyező számú osztások vannak a másik tengelyen is.

f [mm]

13. Ábra

Nemzetközi szabványosított 0-1000 ig. illetve +300-ig. Egység 5/5^{mm}

14. Ábra f [mm] ...

ÖSSZEFOGLALÁS

A dolgozatban olyan módszert javasolunk, amely lehetővé teszi az optimális forgácsolási adatok nomogramjainak megszerkesztését. Amennyiben adott gépre, szerszámra, munkadarab anyagra és körülményekre rendelkezésre állnak a lehető legkorlátozó feltétel rendszerek /teljesítmény, erő, stb./ korlátozások, az éltartam összefüggések és az optimalizálás célfüggvénye, a nomogramok számítógépes megszerkesztése néhány másodperc gépi időt igényel. Így lehetőség nyílik ilyen nomogramok tömeges elkészítésére.

A számítógépes módszerek mellett ez komoly lehetőséget nyújt a megalapozott technológiai adatok széleskörű alkalmazására.

IRODALOM

- [1] Girnt M.-Gyürki J.-Laufer J.-Somló J.: Optimalizáló adaptív szerszámirányítási rendszerek.
MTA SztAKI Közlemények. 1973/5.
- [2] Horváth M.-Berta M.-Kranczler M.-Mátyási Gy.: Feltételrendszerek és célfüggvények optimalizáló adaptív rendszer kísérleti modelljéhez.
GTI anyag, 1973. Belső témaszám: R-00-642-77.
- [3] Somló J.-Girnt M.-Gyürki J.-Laufer J.: Szerszámgépek optimalizáló adaptív irányítása.
Munkaanyag. MTA SztAKI, 1973. dec.

A TANULMÁNYOK sorozatban eddig megjelentek:

- 1/1973 Pásztor Katalin: Módszerek Boole-függvények minimális vagy nem redundáns, $\{\wedge, \vee, \neg\}$ vagy $\{\text{NOR}\}$ vagy $\{\text{NAND}\}$ bázisbeli, zárójeles vagy zárójel nélküli formuláinak előállítására
- 2/1973 Вашкеви Иштван: Расчленение многосвязных промышленных процессов с помощью вычислительной машины
- 3/1973 Ádám György: A számítógépipar helyzete 1972 második felében
- 4/1973 Bányász Csilla: Identification in the Presence of Drift
- 5/1973* Gyürki J.-Laufer J.-Girnt M.-Somló J.: Optimalizáló adaptív szer-
számgepirányítási rendszerek
- 6/1973 Szelke Erzsébet-Tóth Károly: Felhasználói Kézikönyv /USER MANUAL/
a Folytonos Rendszerek Szimulációjára készült ANDSIM program-
nyelvhez
- 7/1973 Legendi Tamás: A CHANGE nyelv/multiprocesszor
- 8/1973 Klafszy Emil: Geometriai programozás és néhány alkalmazása
- 9/1973 R.Narasimhan: Picture Processing Using Pax
- 10/1973 Dibuz Ágoston-Gáspár János-Várszegi Sándor: MANU-WRAP hátlaphuza-
lozó. MSI-TESTER integrált áramköröket mérő, TESTOMAT-C logikai
hálózatokat vizsgáló berendezések ismertetése
- 11/1973 Matolcsi Tamás: Az optimum-számítás egy új módszeréről
- 12/1973 Makroprocesszorok, programozási nyelvek. Cikkgyűjtemény az NJSZT
és SZTAKI közös kiadásában. Szerkesztette: Legendi Tamás
- 13/1973 Jedlovsky Pál: Új módszer bonyolult rektifikáló oszlopok vegyész-
mérnöki számítására
- 14/1973 Bakó András: MTA Kutatóintézeteinek bérszámfejtése számítógéppel
- 15/1973 Ádám György: Kelet-nyugati kapcsolatok a számítógépiparban
- 16/1973 Fidrich Ilona-Uzsoky Miklós: LIDI-72 Listakezelő rendszer a DI-
gitális Osztályon, 1972. évi változat
- 17/1974 Gyürki József: Adaptív termelésprogramozó rendszer /APS/ termelő
műhelyek irányítására
- 18/1974 Pikler Gyula: MINI-Számítógépes interaktív alakatrészprogramíró
rendszer NC szerszámgépek automatikus programozásához
- 19/1974 Gertler, J.-Sedlak, J.: Software for process control

A * -gal jelölt kivételével a sorozat kötetei megrendelhetők az Intézet könyv-
táránál /Budapest, I. Uri u. 49./.

- 20/1974 Vámos, T.-Vassy, Z.: Industrial Pattern Recognition Experiment -
A Syntax Aided Approach
- 21/1974 A KGST I.-15-1.: Diszkrét rendszerek automatikus tervezése c.
témában 1973. februárban rendezett szeminárium előadásai
- 22/1974 Arató, M.-Benczúr, A.-Krámli, A.-Pergel, J.: Stochastic Processes,
Part I.
- 23/1974 Benkó Sándor-Renner Gábor: Erősen telített mágneses körök szá-
mitógépes tervezési módszere
- 24/1974 Kovács György-Franta Lászlóné: Programcsomag elektronikus beren-
dezések hátlaphuzalozásának tervezésére
- 25/1974 Járdán R. Kálmán: Háromfázisú tirisztoros invertek állandósult
tranzienst jelenségei és belső impedanciája
- 26/1974 Gergely József: Numerikus módszerek sparse mátrixokra

